

Skreczko, Adam

"Wydobywanie dobra. Teologia chrześcijańskiego miłosierdzia", Józef Zabielski, Białystok 2006 : [recenzja]

Rocznik Teologii Katolickiej 5, 309-313

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef Zabielski,

Wydobywanie dobra. Teologia chrześcijańskiego miłosierdzia,

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku,

Białystok 2006, ss. 201

Książka *Wydobywanie dobra* jest trzecim tomem w serii „Rozprawy Międzywydziałowej Katedry Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Białymstoku”. Wydana została przez Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. Podtytuł książki wskazuje na teologiczny charakter jej treści: *Teologia chrześcijańskiego miłosierdzia*. Ks. Józef Zabielski podjął się ważnego, a zarazem trudnego zadania: stworzenia teologicznej wizji chrześcijańskiego miłosierdzia. W swej monografii starał się ukazać teologiczną interpretację istoty miłosierdzia w chrześcijańskim rozumieniu oraz jego znaczenie w życiu ludu Bożego. Mając na względzie dane Objawienia oraz doktrynę Kościoła na temat miłosierdzia – w tym zwłaszcza nauczanie Jana Pawła II – Autor zaprezentował w swej publikacji merytoryczne i treściowe podstawy chrześcijańskiego miłosierdzia, jego charakterystyczne cechy, jak i moc zobowiązującą. Tym samym pragnie ks. J. Zabielski powiedzieć, iż miłosierdzie stanowi fundamentalną postawę każdego chrześcijanina oraz zasadę życia całego ludu Bożego; zaś jako normatyw moralny posiada swój przedmiot i podmiot, a urzeczywistniany jest w poszczególnych czynach, posiadających swe konkretne postacie i formy. Rozumienie owego normatywu oraz jego realizacja winna być dostosowana do sytuacji i uwarunkowań życia ludzi danego czasu i miejsca.

Problematyka miłosierdzia jest bliska ks. J. Zabielskiemu, na co wskazują liczne opracowania jego autorstwa zamieszczone w spisie bibliograficznym recenzowanej książki. Warto zaznaczyć, że tematem miłosierdzia zajął się on już w swojej pracy magisterskiej, obronionej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w 1978 r. Nosiła ona tytuł: „Kult Miłosierdzia Bożego w ujęciu ks. Michała Sopoćko”. Także tytuły innych opracowań na ten temat, napisanych przez niego w późniejszym czasie, świadczą o tym, że jest on dobrym znawcą podjętego zagadnienia. Wskazuje też na to fakt, że udało mu się w niewielkiej objętościowo książce stworzyć syntetyczne ujęcie teologii chrześcijańskiego miłosierdzia.

Prezentowany w monografii problem należy do podstawowych zagadnień nauczania Kościoła, refleksji teologów oraz praktyki życia chrześcijańskiego. Autor zdaje sobie doskonale sprawę z tego, iż współczesny człowiek, tak często „zagubiony” w świecie, lękający się o swoją przyszłość, nie zawsze rozumiejący świat i ludzi, z którymi dzieli ten sam los, bardzo potrzebuje miłosierdzia. Doznawanie miłosierdzia staje się pragnieniem człowieka, który jest świadomy swej niewystarczalności. Człowiek potrzebuje miłosierdzia nie tylko w tym świecie, ale jeszcze bardziej wówczas, gdy stanie w obliczu Boga w momencie śmierci. Stąd możemy mówić o miłosierdziu Bożym w aspekcie życia doczesnego człowieka albo też w świetle tych wydarzeń, które rozpoczną się w chwili śmierci.

Treści dotyczące miłosierdzia Boga i ludzi znajdujemy w Objawieniu, podejmowali je Ojcowie Kościoła, sobory, papieże oraz wielu teologów. Ks. Zabielski w swoim opracowaniu podjął na nowo teologiczno-moralne zagadnienie chrześcijańskiego miłosierdzia, aby bardziej przybliżyć je człowiekowi, zarówno w jego teoretycznym rozumieniu, jak i w praktycznym urzeczywistnianiu.

Książka składa się z czterech rozdziałów, noszących kolejno następujące tytuły: „Miłosierdzie Boga jako objawiona prawda wiary”, „Koncepcja chrześcijańskiego miłosierdzia”, „Miłosierdzie jako normatyw chrześcijańskiego życia”, „Urzeczywistnianie chrześcijańskiego miłosierdzia we współczesnym świecie”. W wymienionych tytułach uderza bogactwo problematyki miłosierdzia, którą podejmuje Autor w swojej monografii. Jest w niej bowiem aspekt biblijny, filozoficzno-teologiczny, normatywny i pastoralny. Zwłaszcza cenne jest ukazanie i rozwinięcie aspektu normatywnego miłosierdzia, nie podejmowanego dotychczas w takim rozmiarze. Pod tym względem książka jest nowatorska, ukazująca nowe, dotychczas nie pogłębiane aspekty miłosierdzia.

W pierwszym biblijnym rozdziale Autor wskazuje najpierw na miłosierdzie jako przymiot Boga. Analizuje zawartość hebrajskich terminów *rachamin* i *hesed*, odnoszących się do Bożego miłosierdzia. Ukazuje związek Bożego miłosierdzia z miłością i sprawiedliwością. Następnie omawia miłosierdzie w doświadczeniu i życiu ludu Starego Przymierza.

W tekstach Nowego Testamentu analizuje najpierw orędzie mesjańskie Chrystusa o miłosierdziu Boga-Ojca. Czyni to na kanwie przypowieści o dobrym Samarytaninie, o synu marnotrawnym, o niemiłosiernym słudze, o dobrym pasterzu. W dalszej kolejności przedstawia miłosierdzie Boże objawione w osobie Chrystusa, którego początek jest już w samym Wcieleniu: „Wcielenie Syna Bożego jest więc najwyższym znakiem i dowodem miłosiernej miłości Boga, w której objawia się też Boże ojcostwo. Wcielenie zapoczątkowuje nowy etap

objawienia miłosierdzia Ojca, które daje się poznać w Osobie i czynach Jezusa Chrystusa” (s. 29–30). W całej swojej ziemskiej działalności Jezus czyni obecnym wśród ludzi Boże miłosierdzie. Objawia się ono zwłaszcza w jego odniesieniu do ludzi ubogich, cierpiących. Apogeum Bożego miłosierdzia stanowi jednak przede wszystkim tajemnica odkupienia. Jest to miłość miłosierna.

Miłosierdzie Boże objawia się także w Maryi i przez Maryję. Maryja – według Autora – jest Matką Miłosierdzia przede wszystkim jako ta, która doświadczyła miłosierdzia w sposób wyjątkowy i w takiż wyjątkowy sposób zasłużyła na to miłosierdzie przez całe swoje ziemskie życie.

Pierwszy rozdział swojej pracy kończy ks. Zabielski krótką prezentacją krzewicieli tajemnicy Bożego miłosierdzia dzięki objawieniom prywatnym. Najwięcej miejsca poświęca s. Faustynie Kowalskiej, od której pochodzi obraz Jezusa Miłosiernego, Koronka do Miłosierdzia Bożego oraz święto Miłosierdzia Bożego. Wspomina o ks. Michale Sopoćce, który treść objawień s. Faustyny opracował teologicznie.

W drugim rozdziale, noszącym tytuł „Koncepcja chrześcijańskiego miłosierdzia” Autor najpierw nawiązuje do biblijnej idei miłosierdzia, dokonując syntezy treści biblijnej pierwszego rozdziału. Następnie analizuje terminy starożytne greckie znaczeniowo zbliżone do miłosierdzia, jak: *eleos*, *oiktirmos*, *filantropia*, czy też terminy łacińskie, jak: *miser cordia*, *humanitas*, *clementia*, *liberalitas*, *beneficium*, *benignitas*. Stwierdza, że znaczenie tych terminów ulegało zmianie od pozytywnego znaczenia aż do znaczenia wady i obejmowało dwa elementy: współczucie w niedoli drugiego człowieka oraz udzielenie mu pomocy wedle możliwości. Po omówieniu myśli Tertuliana, Cypriana i Augustyna dochodzi do wniosku, że autorzy ci podejmują apologię miłosierdzia w stosunku do myśli pogańskiej, widząc jego podstawy w Objawieniu i zachęcają do czynienia miłosierdzia.

Z myśli średniowiecznej analizuje Autor doktrynę św. Tomasza z Akwinu, którego zasługą jest przede wszystkim rozprawienie się z zarzutami starożytnych przeciw miłosierdziu i nadaniu miłosierdziu statusu cnoty moralnej. Z myśli nowożytnej krótko wspomina poglądy na temat miłosierdzia N. Machiavellego, T. Hobbesa, F. Nietzschego i K. Marksa. Poglądy te oderwane od Objawienia – zdaniem Autora – zatraciły charakter chrześcijański.

We współczesnej koncepcji personalistycznej, za nauczaniem Jana Pawła II, mówi się o „wydarzeniu miłości miłosiernej” (s. 88), którą charakteryzuje przede wszystkim pogłębienie personalistycznego wymiaru relacji miłosierdzia do miłości. Jan Paweł II określa miłosierdzie jako „wewnętrzny kształt miłości”, „nieodzowny wymiar miłości”, „sposób objawienia i realizowania się miłości”

(s. 88). Autor, na podstawie nauczania Jana Pawła II, do dwóch tradycyjnych elementów chrześcijańskiego miłosierdzia: współczucia i świadczenia pomocy, dorzuca „zdolność daru z siebie samego na rzecz drugiego” (s. 92).

Do przymiotów chrześcijańskiego miłosierdzia ks. J. Zabielski zalicza: współczestnictwo w dobru osoby, wzajemność doświadczenia dobra osoby, aksjologiczne zrównanie osób oraz wierność osobie.

W rozdziale trzecim zatytułowanym „Miłosierdzie jako normatyw chrześcijańskiego życia”, Autor poszukuje najpierw źródeł tego normatywu, który znajduje w godności i dobru osoby, w objawionej woli Boga, w warunku dostąpienia Bożego miłosierdzia. Omawia rodzaje zobowiązań wynikających z normatywu miłosierdzia. Na pierwszym miejscu stawia tradycyjną „współczującą pomoc w cierpieniu”, szczególnie ważną w sytuacji zagrożeń współczesnej cywilizacji. Dalej analizuje pojęcie i treść chrześcijańskiej cnoty miłosierdzia. Podmiot i przedmiot normatywu miłosierdzia stanowi treść ostatniego paragrafu tego rozdziału. Pierwszorzędnym podmiotem normatywu miłosierdzia stanowi lud Boży. Adresatem normatywu miłosierdzia jest każdy i cały człowiek.

Czwarty rozdział pt. „Urzeczywistnianie chrześcijańskiego miłosierdzia we współczesnym świecie” ma charakter pastoralny, najbardziej praktyczny. W diagnozie współczesności odnośnie do miłosierdzia Autor zauważa ambiwalencję postaw: z jednej strony deprecjację miłosierdzia, z drugiej zaś wołanie o miłosierdzie. Przyczynę deprecjacji miłosierdzia widzi w jednostronnym pojmowaniu miłosierdzia, według którego obdarowującym jest wyłącznie dawca. A właśnie miłosierdzie jest odpowiedzią na to zapotrzebowanie współczesnego człowieka.

Dalej ks. Zabielski omawia rodzaje miłosiernej posługi we współczesnym świecie. Wymienia kilka jej rodzajów: „kształtowanie wyobraźni miłosierdzia, »bycie bliźnim« potrzebującemu człowiekowi, usuwanie nawarstwień zła – zaradzanie ludzkiej niedoli, zawierzenie Bożemu miłosierdziu i głoszenie go światu” (s. 152–168). Skuteczność miłosierdzia zależy od rozpoznania rzeczywistości, od odczytania potrzeb współczesnego człowieka. W realizacji powyższych zadań nieodzowną pomocą pozostaje uwielbienie Boga w Jego miłosierdziu poprzez współczesne formy kultu Bożego miłosierdzia.

Ks. Zabielski kończy ten rozdział refleksją na temat indywidualnej i społeczno-instytucjonalnej posługi miłosierdzia. Obie formy uważa on za nadal aktualne i nieodzowne w życiu chrześcijańskim. Wobec rozwoju formy społeczno-instytucjonalnej nadal nie straciła na znaczeniu indywidualna posługa miłosierdzia.

Należy podkreślić, że prezentowana monografia stanowi książkę profesorską ks. dr. hab. Józefa Zabielskiego i mimo, że jest to opracowanie ściśle naukowe, to opatrzone zostało frapującym tytułem *Wydobywanie dobra*. Tytuł ten powinien zachęcająco oddziaływać na czytelnika. Każdy, kto sięgnie po tę książkę szybko się przekona, że Autor wykazuje dużą wrażliwość na problemy współczesności i wskazuje drogi ich rozwiązania. Ukazuje, że miłosierdzie nie jest abstrakcyjnym pojęciem, ale egzystencjalnym doświadczeniem całego ludu Bożego. Widoczne są w tej refleksji o miłosierdziu zarówno elementy teocentryczne, jak i antropocentryczne, które wzajemnie się przenikają.

Autora prezentowanej książki cechują wysokie kwalifikacje metodologiczno-naukowe. Każde zagadnienie zostaje osadzone w dobrze określonych źródłach, a przyjęta metoda i doskonały język są świadectwem starannego przygotowania do pracy badawczej. Z wielkim więc uznaniem należy się odnieść do monografii ks. J. Zabielskiego. Stanowi ona niewątpliwie wyjątkową pozycję z zakresu teologii moralnej i to z pewnością nie tylko na rynku polskim. Jest to pierwsze monograficzne opracowanie zagadnienia miłosierdzia jako normatywu chrześcijańskiego życia. Ta aktualna i niezwykle ważna problematyka – tak w zakresie teorii, jak i praktyki – nie doczekała się dotychczas całościowego opracowania, którą to potrzebę trafnie i wiarygodnie wypełnia książka ks. J. Zabielskiego.

Pozostaje życzyć czytelnikowi, aby potrafił wydobyć jak najwięcej dobra z tej dobrze napisanej książki teologicznej.

Ks. Adam Skreczko